

УДК 340.12

DOI: <http://doi.org/10.5281/zenodo.3240906>**О.В. ВОЛОШЕНЮК,**

доцент кафедри загальноправових дисциплін
Харківського національного університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент,
м. Харків, Україна; e-mail: voloshenyuk1966@gmail.com;
ORCID: <http://orcid.org/0000-0001-8978-0645>

**ПЕРЕВАГИ І НЕДОЛІКИ ПОЛІТИКИ
МУЛЬТИКУЛЬТУРАЛІЗМУ****O.V. VOLOSHENYUK,**

Ass. Professor, Chair of General Law Disciplines,
Kharkiv National University of Internal Affairs, Ph.D. in Law, Associate Professor,
Kharkiv, Ukraine; e-mail: voloshenyuk1966@gmail.com;
ORCID: <http://orcid.org/0000-0001-8978-0645>

**THE ADVANTAGES AND DISADVANTAGES
OF MULTICULTURALISM POLITICS**

АНОТАЦІЇ (ABSTRACTS), КЛЮЧОВІ СЛОВА (KEY WORDS)

Проаналізовано наукові підходи до розуміння сутності політики мультикультуралізму. Розкрито позитивні та негативні наслідки вказаної політики з урахуванням наявного закордонного досвіду. Встановлено, що критики політики мультикультуралізму звертають увагу на те, що вона руйнує єдність суспільства, обмежує права культурної більшості, породжує серед мігрантів феномен власної переваги тощо. Доведено, що політика мультикультуралізму має потужний демократичний потенціал, оскільки вона створює реальні умови неконфліктного співіснування різних культурних груп у межах території держави. Наголошено на тому, що політика мультикультуралізму є ефективним інструментом вирішення проблеми співіснування культур за умови пошуку нових форм і методів її реалізації з урахуванням національних та історичних особливостей розвитку кожного суспільства. Зроблено висновок стосовно доцільності впровадження політики мультикультуралізму в Україні.

Ключові слова: політика; мультикультуралізм; полікультурне суспільство; міжкультурний діалог; соціокультурний конфлікт

Policies of multiculturalism are one of the options for solving the problem of peaceful coexistence of representatives of different cultures on the state territory. Despite a large number of publications on the problems of multiculturalism, the social sciences and humanities do not have a single position on the meaning of this category, as well as the appropriateness of introducing a corresponding state policy in modern conditions. The object of research is social relations that determine the features of coexistence of representatives of different cultures on the state territory. The subject of research is the advantages and disadvantages of multiculturalism policy. The purpose of the article is to reveal the positive and negative consequences of the policies of multiculturalism, taking into account the achievements and mistakes of its implementation in the leading countries of the world. The need to achieve the purpose of the study led to the use of so methods of cognition as formal-logical, systemic, historical, critical and comparative. The scientific approaches to understanding the essence of the policy of multiculturalism are analyzed. The positive and negative consequences of this policy were revealed taking into account the existing foreign experience. It has been established that critics of the policy of multiculturalism draw attention to the fact that it destroys the unity of society, restricts the rights of the cultural majority, and creates preconditions for the emergence of intercultural conflicts and so on. It is proved that the policy of multiculturalism has a strong democratic potential since it creates real conditions for non-conflicting coexistence of different cultural groups. It is concluded that the policy of multiculturalism remains an effective tool for solving the problem of coexistence of cultures subject to search for new forms and methods for its implementation taking into account national and historical peculiarities of the development of each society. The practical value of the work lies in the fact that the substantiated provisions and conclusions in it deepen the scientific knowledge of multiculturalism politics. The obtained results can be used in the process of teaching the theory of state and law, comparative law and in solving practical problems related to the process of improving intercultural dialogue in Ukraine.

Key words: politics; multiculturalism; multicultural society; intercultural dialogue; socio-cultural conflict

Постановка проблеми

Проблематика міжкультурної взаємодії, мирного співіснування представників різних ментальних традицій в межах єдиного політико-правового простору не є новою, однак в умовах масової транснаціональної міграції вона набуває нового звучання. Реальність є такою, що сучасна соціальна динаміка не стільки призводить до гармонійного поєднання різних світоглядних моделей життєдіяльності та їх культурного збагачення, скільки створює підґрунтя для відродження забутих і появи нових етнічних, релігійних, соціокультурних конфліктів, сприяє розповсюдженню проявів расизму і дискримінації. Показовою є ситуація, що склалася в об'єднаній Європі, яка переживає кризу, пов'язану з неконтрольованим напливом біженців африкансько-азійського походження. Усе це свідчить про важливість пошуку дієвих механізмів досягнення культурної узгодженості суспільства, що є однією з умов стабільності державно-правової форми організації влади у сучасному світі.

Злободенність політики мультикультуралізму зумовлює сталий науковий інтерес до різних її аспектів, які широко дискутуються у філософії, соціології, економіці, політології, юриспруденції, педагогіці. Особливу увагу даній проблематиці приділяють західні автори, зокрема С. Бенхабіб (Seyla Benhabib, 2002) досліджує вплив культурних факторів на політичні процеси [1], М. Боммес (Michael Bommes, 2006) розкриває особливості форм соціальної ідентичності в умовах міжнародної міграції [2], Н. Глейзер (Nathan Glazer, 1997) аналізує наслідки демографічного, релігійного і культурного розмаїття багатонаціональних суспільств [3], У. Кимлика (Will Kymlicka, 1995) відстоює модель "жорсткого" мультикультуралізму [4], а Ч. Кукатас (Chandran Kukathas, 2003) відповідно, перебуває на позиції "м'якого" мультикультуралізму [5]. У пострадянському просторі вказана проблематика привертає увагу таких авторів, як С. Бондарук (мультикультурний розвиток в Україні), С. Дрожина (реалізація концептуальної моделі мультикультуралізму в українському соціумі), А. Колодій (особливості американської доктрини мультикультуралізму), О. Куропятнік (проблеми соціальної стабільності поліетнічних суспільств), В. Малахов (мультикультуралізм у Західній Європі) та ін. Слід відзначити, що незважаючи на чималу кількість публікацій з проблем мультикультуралізму, у соціально-

гуманітарних науках на сьогоднішній день так і не склалась єдина позиція щодо змісту цієї категорії, а також з приводу доцільності чи недоцільності запровадження відповідної політики держави в сучасних умовах.

Отже, метою статті є розкриття переваг і недоліків політики мультикультуралізму, з урахуванням здобутків і помилок її здійснення у провідних країнах світу. Її новизна полягає у систематизації аргументів противників і прихильників теорії та практики мультикультуралізму. Завданнями статті є характеристика основних проблемних моментів реалізації політики мультикультуралізму, узагальнення доводів апологетів останньої, формулювання висновку щодо можливості й умов впровадження політики мультикультуралізму в Україні.

Критика політики мультикультуралізму

Критичне ставлення до вказаної політики об'єднує представників різних і навіть протилежних поглядів. Наприклад, В.Л. Назаров виокремлює консервативну і ліберальну критику мультикультуралізму [6, с.33–34]. Перша (найбільш одіозними її представниками є неонацисти в Німеччині, активісти ультраправої "Англійської ліги оборони" в Англії або партії Марін ле Пен у Франції) звертає увагу на небезпеку демографічного, економічного і релігійного тиску з боку мігрантів з країн третього світу на етноси "старої Європи"; друга принципово не заперечує можливість існування в одній державі різноманітних культур, але вказує на інші негативні наслідки політики мультикультуралізму. Розглянемо найбільш важливі з аргументів противників останньої.

Основним недоліком мультикультуралізму його критики вважають заперечення принципу єдиного суспільства й упровадження замість нього конгломерату громад, об'єднаних загальним громадянством. Мультикультуралізм ніби консервує традиційно-общинні відносини, за таких умов одним з основних суб'єктів права стає етнічна група, що ніби свідчить про регрес суспільства до попереднього етапу цивілізаційного розвитку [7, с.60]. Концепція мультикультуралізму блокує демократичні традиції і стає несумісною з ідеєю громадянського суспільства, оскільки соціум перетворюється на сукупність автономних і конкуруючих між собою культурних співтовариств [8, с.51]. Окремі американські дослідники та громадські діячі вказують, що така політика призводить до роз'єднання північноамериканської цивілізації, й не за горами той час, коли політикам доведеться мати справу не стільки з американцями, скільки з латиноамериканцями, афроамериканцями і азіатоамериканцями [9, с.77]. На думку Патріка Б'юкенена

(Patrick Joseph Buchanan), американське суспільство, яке століттями було "плавильним тиглем", що перетворювало етнічні субстрати в єдину націю, нині перетворюється в "салатник" – хаотичне скупчення народів, що не мають нічого спільного (історії, мови, культури, віри, предків тощо), внаслідок цього втрачається культурна єдність країни, і мільйони людей відчувають себе чужинцями у суспільстві [7, с.62].

Ще одна проблема стосується ступеня інтегрованості представників різних культур у приймаюче суспільство. Наприклад, у Європі лише невеликий відсоток громадян-іммігрантів третього покоління вважають себе інтегрованими в соціум, всього 17 % з них отримують вищу освіту, і абсолютна меншість іммігрантів є громадянами приймаючої держави (наприклад, лише третина турків-іммігрантів у Німеччині мають німецьке громадянство). Сучасна політична практика все більше переконує, що колишня установка на моноетнічність національних держав Європи не є характерною для сучасного німецького або французького суспільства. Приміром, в Німеччині 50 % відсотків молоді до 20 років складають вихідці з сімей іммігрантів [10, с.767].

Інший момент, на який доволі часто звертається увага критиками мультикультуралізму – це значний потенціал його конфліктогенності. На думку деяких сучасних авторів, сприяючи інституціоналізації культурних відмінностей, мультикультуралізм створює передумови посилення міжетнічної і міжрасової недовіри, замикання на собі новоутворених етнічних громад, небезпеку прогресуючої "капсулізації" суспільства і перетворення суспільного організму в сукупність "несполучних посудин" [11, с.468]. Значною проблемою у цьому сенсі є утворення на територіях сучасних розвинених держав місць локального проживання представників інших культур, які досить часто перетворюються на осередки напруженості та небезпеки. Наприклад, поява своєрідних "гетто" у Великобританії стала результатом специфічного вирішення питання розселення нових іммігрантів. Уряд виділяв гроші на програми будівництва соціального житла для іммігрантів, не наполягаючи на їх "точковому" розселенні, а місцеві чиновники діяли так, як їм було зручніше: селили всіх своїх "підопічних" в одному місці, щоб потім їх "не шукати". В результаті в околицях великих міст по всій Британії виникли райони компактного проживання

представників неєвропейської цивілізаційної традиції, що стало одним з головних чинників появи і зростання у Великобританії право-радикальної політичної риторики [12, с.118].

Крім того, вважається, що мультикультуралізм є несправедливим до корінного населення, він є дискримінаційним щодо представників культурної більшості, які змушені проявляти терпимість до меншин незалежно від того, чи є останні взаємно толерантними. Ю.О. Халілова-Чуваєва та І.В. Бубнов звертають увагу на те, що визнання й повага з боку місцевої більшості нерідко породжує серед мігрантів феномен власної переваги. Деякі національні меншини хизуються своїми культурними і релігійними особливостями і нерідко намагаються нав'язати їх корінному населенню. Такі поняття, як демократія, повага прав і свобод людини, верховенство закону, свобода слова багатьма мігрантами просто ігноруються. Каменем спотикання і основою для дискусій про дотримання мігрантами демократичних цінностей є мусульмани, чисельність яких в Європі безупинно збільшується. Саме вони в своїй більшості не асоціюють себе із країнами проживання, не зважають на їхні традиції, світогляд, стиль життя. Ідеологія ісламізму прагне проникнути в новий географічний простір у будь-який спосіб, будь-то демографія, політика, культура, побут. Екстремістські групи іммігрантів, що представляють чужинну європейцям арабську цивілізацію, навіть відкрито закликають до терору і фізичного усунення лідерів демократичних держав [13, с.71, 74]. У зв'язку з цим Брайан Баррі (Brian Barry, 2001) піддає концепцію мультикультуралізму різкій критиці, вважаючи, що ліберальна держава не може проявляти толерантність відносно неліберальних елементів, вона має, серед іншого, взяти на себе відповідальність за освіту дітей, аби культурні або релігійні спільноти не впроваджували у свідомість підростаючого покоління помилкові ідеї [14, с.214].

Апологія політики мультикультуралізму

Попри те, що початок ХХІ ст. призвів до загострення міжетнічних та міжрасових конфліктів у різних регіонах світу, що спонукало не лише науковців, а й багатьох державних діячів говорити про кризу політики мультикультуралізму, все ж залишається немало ревнителів останньої. Прихильники даної політики вказують на те, що не всі проблемні моменти, які вважають її наслідками, породжені виключно нею, дуже часто за такими проблемами скриті соціальні, економічні і політичні прорахунки владних структур. Зокрема, О.І. Куропятнік вказує, що потерпіла фіаско не політика мультикультуралізму, а спроба засобами культури

вирішити соціально-економічні проблеми [15, с.8]. В. Карлова переконана, що справа полягає не в тому, що ідеологія мультикультуралізму вичерпала себе, а у неадекватних методах втілення відповідної політики в життя. Взавши на озброєння її жорсткий варіант, владні структури спрямовували свої зусилля на всебічну підтримку інокультурних меншин, а не на налагодження зв'язків між культурними спільнотами, що утворилися внаслідок імміграції, і культурними спільнотами титульних націй [16, с.217]. Професор Кентського університету Р. Саква (Richard Sakwa) також наполягає: "Я не згоден з тим, що мультикультуралізм на Заході себе зжив. Так, ця ідея була піддана сумніву Ангелою Меркель в Німеччині, Девідом Кемероном у Великобританії та Ніколя Сарказі у Франції, однак мультикультуралізм – це набагато більш глибока ідея єдності у багатоманітті та багатоманітності в єдності. Я не думаю, що ідея мультикультуралізму померла. Померло її догматичне бачення" [17, с.43].

Відповідаючи на критичні випадки впливових європейських політиків, професор Брістольського університету Т. Модуд (Tariq Modood, 2007) вказує на неминучість мультикультуралізму як нової фази розвитку сучасного суспільства. У своїй апології мультикультуралізму він пропонує виходити з того факту, що монолітної соціальної більшості сьогодні вже не існує. Класичний лібералізм, що пропонує всім групам в суспільстві жити за однаковими нормативними лекалами, не враховує особливостей розуміння своєї індивідуальності членами різних груп, і тому є несправедливим. Вихід з цієї ситуації пропонує мультикультуралізм як реальний політичний курс, який довів свою дієвість у деяких державах, зокрема – у Канаді [18, с.16]. Першим прикладом його вдалого втілення є Офіційний акт про мультикультуралізм (1971 р.), який визнав за громадянами свободу зберігати і підтримувати свою культурну спадщину. На основі даного акту у Канаді було прийнято низку законів, що доповнюють і конкретизують його положення. Автор робить висновок, згідно з яким в Західній Європі неможливо досягти інтеграції без проведення політики мультикультуралізму. Вказана політика – це доказ того, європейські країни, як і раніше, вірні ліберально-демократичним ідеалам свободи, рівності, братерства. Раніше ці ідеали проголошувалися в ситуації або відносної національної однорідності, або в

умовах наявності однієї або двох домінуючих культур. Тепер, коли Європа стала більш різноманітною, необхідно заново переосмислити свободу і рівність громадян, але вже в новому плюралістичному контексті. Відмова від політики мультикультуралізму може остаточно підірвати основоположні демократичні цінності [19, с.163–165].

Британський соціолог Б. Парекх (Bhikhu Parekh, 2000) підтримує "інтерактивний і динамічний мультикультуралізм" [20, с.87], якому, на думку автора, притаманний діалогічний характер. З точки зору дослідника, усі люди живуть в культурно структурованому світі та є носіями певної культурної ідентичності, а отже, детерміновані культурою. Кожна культура заслуговує на повагу, проте жодна з них не є досконалою і не має права нав'язувати себе іншим. Крім того, будь-яка культура, цивілізація, навіть найрозвинутіша, має свої певні внутрішні «обмеження зростання», тому для розвитку суспільств важливою є міжкультурна взаємодія з представниками інших націй і релігій [21, с.48, 51]. Саме це обумовлює важливість мультикультурного підходу до розвитку сучасного суспільства. Мультикультурне суспільство цінує різноманіття та заохочує творчий діалог між різними культурами. Воно не тільки поважає права своїх членів на їх культуру, збільшує діапазон їх вибору, але й культивує їх право на самокритику, самовизначення й сприяє їх розвитку. Діалогічно конституйоване мультикультурне суспільство володіє потужним розумінням загального блага, що полягає у повазі до публічної влади, яка базується на консенсусі та фундаментальних правах людини [22, с.14].

Прихильники мультикультуралізму стверджують, що мультикультуралізм як доктрина відповідає на такі виклики сучасного розвитку: необхідність узгодити мету національної єдності та наявну етнічну, расову, культурну різноманітність населення країн світу в епоху глобалізації; неприйнятність асиміляторських методів інтеграції; визнання і захист національних меншин; відмова від шовінізму, ксенофобії, расових та інших забобів і стереотипів [16, с.215]. Мультикультуралізм розглядається як спосіб уникнення соціокультурних й етноконфесійних конфліктів через узгодження основних цінностей і соціальних норм. Його концептуальною основою проголошується толерантність та заперечення культурної ієрархії. Наріжним каменем мультикультуралізму розглядається необхідність подолання людиною рамок своєї ідентичності й визнання цінностей інших культур [7, с.59–60]. Досвід країн, які реалізовували мультикультурні цінності й ідеологію, свідчить про те, що формування єдиної загальногромадянської

ідентичності є сумісним з підтримкою культурного плюралізму. Демократичний інтегративний мультикультуралізм як політико-ідеологічна доктрина забезпечує суспільну інтеграцію, оскільки створює комфортне культурне середовище і відчуття власної держави для всіх етнічних, культурних, конфесійних груп. Він не заперечує національну державу, не відкидає консолідуючі цілі державної політики, яка має враховувати інтереси національних меншин, дбаючи водночас про створення інтегрованої політичної спільноти [23, с.11]. Крім того, культурно інтегрувати постійно зростаючі на початку ХХІ ст. мільйонні потоки мігрантів об'єктивно дуже складно, якщо взагалі можливо, тому сьогодні елементи мультикультуралізму можна виявити у суспільному житті практично будь-якої багатонаціональної держави, навіть якщо офіційно політика мультикультуралізму в ній не проголошена [22, с.11, 14]. Основним завданням при цьому залишається узгодження індивідуальних та групових прав, збереження і розвиток етнічних культур паралельно з формуванням загально-соціальної культури [24, с.15].

Висновки

1. Політика мультикультуралізму, як і будь-який інший спосіб організації співіснування людей у суспільстві, має певні недоліки. Уразливими моментами даної політики є те, що вона сприяє занадто великому різноманіттю суспільства за рахунок його єдності, приділяє більше уваги правам етнічних та релігійних меншин, ніж законним інтересам представників культурної більшості, створює передумови формування осередків напруженості та небезпеки у місцях локального проживання пред-

ставників окремих культур, породжує серед мігрантів феномен власної переваги.

2. Попри те, що політика мультикультуралізму має певні недоліки, а її критика – об'єктивні підстави, вона залишається ефективним інструментом вирішення проблеми співіснування культур за умови пошуку нових форм і методів її реалізації з урахуванням національних та історичних особливостей розвитку кожного суспільства. Порівняно з іншими варіантами реакції суспільства на культурне різноманіття (ізоляціонізм, асиміляторство, апартеїд), мультикультуралізм на сьогоднішній день залишається єдиною моделлю інтеграції іншокультурних спільнот в західне демократичне суспільство, що відповідає його базовим цінностям.

3. Впровадження політики мультикультуралізму в українських реаліях сприятиме подальшій демократизації суспільства та входженню України до світової спільноти. Основане на вказаній політиці управління етнокультурною різноманітністю є передумовою суспільної інтеграції українського суспільства, підтримки його культурної різноманітності, збереження самобутності етнокультурних груп, розвитку загальнонаціональної культури, котра дозволить забезпечити формування спільної для всіх громадян національної ідентичності.

Конфлікт інтересів

Текст даної статті виконаний автором самостійно. Автор заявляє про відсутність конфлікту інтересів або порушення права інтелектуальної власності будь-яких третіх осіб.

Вираз вдячності

Стаття підготовлена відповідно до плану науково-дослідних робіт кафедри загальноправових дисциплін Харківського національного університету внутрішніх справ.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Benhabib S. *The Claims of Culture: Equality and Diversity in the Global Era*. Princeton; Oxford: Princeton University Press, 2002. 280 p.
2. Bommers M. *Migration and Migration Research in Germany*, in: Ellie Vasta, Vasoodeven Vuddamalay. *International Migration and the Social Sciences. Confronting National Experiences in Australia, France and Germany*. Basingstoke, UK: Palgrave Macmillan, 2006. S. 143–221. DOI: https://doi.org/10.1057/9780230505841_4.
3. Glazer N. *We are Multiculturalists Now*. Cambridge, MA: Harvard Univ. Press, 1997. 179 s.
4. Kymlicka W. *Multicultural Citizenship: a Liberal Theory of Minority Rights*. Oxford: Oxford University Press, 1995. 280 p.
5. Kukathas Ch. *The Liberal Archipelago. A Theory of Diversity and Freedom*. Oxford: Oxford University Press, 2003. 304 p.
6. Назаров В. Л. *Теория и практика мультикультурализма в странах Запада*. Екатеринбург: Изд-во Урал. ун-та, 2015. 212 с.
7. Михайлич О. В. *Аналіз теоретичних підходів дослідження мультикультуралізму у соціології. Мультикультуралізм як соціально-правове явище: виклики глобалізованого світу / за ред. А. М. Подоляки*. К.: ТОВ "Арт-технологія", 2015. С. 55–65.
8. Лихоманова Л. Ф., Мельник Е. Ю. *Мультикультурализм как государственная политика на федеральном уровне (канадский опыт). Управленческое консультирование*. 2008. № 4. С. 50–61.

9. Попов А. В. Мультикультурализм и национальная идентичность в контексте современности. *Труды Санкт-Петербургского государственного университета культуры и искусств*. 2013. Т. 199. С. 73–84.
10. Холодова О. А. Підходи до інтеграції імігрантів-мусульман : німецька та британська моделі. *Гілея*. 2011. Вип. 47. С. 765–770.
11. Козловець М. А., Михайлова М. О. Мультикультуралізм і проблема єдності суспільства. ХХ століття – етнонаціональний вимір та проблеми Голокосту: зб. наук. праць за матер. міжнар. наук.-практ. конф. (м. Житомир, 22–23 жовтня 2010 р.). С. 464–472.
12. Веретевская А. В. Проблемы европейского мультикультурализма. *Сравнительная политика*. 2011. № 3. С. 114–121.
13. Халілова-Чуваєва Ю. О., Бубнов І. В. Європейська політика мультикультуралізму і криза національної ідентичності: політичний аспект. *Вісник ДонНУЕТ*. 2013. № 2 (58). С. 66–77.
14. Barry B. *Culture and Equality: An Egalitarian Critique of Multiculturalism*. Cambridge: Polity Press, 2001. 416 p.
15. Куропятник А. И. Мультикультурализм: проблемы социальной стабильности полиэтнических обществ. СПб.: Изд-во СПбГУ, 2000. 506 с.
16. Карлова В. Мультикультуралізм як політико-ідеологічна доктрина: проблеми та виклики. *Зб. наук. пр. НАДУ*. 2011. Вип. 1. С. 209–220.
17. Печеранський І. П. Мультикультурна справедливість як проблема та політико-філософський дискурс. *Мультикультуралізм як соціально-правове явище: виклики глобалізованого світу / за ред. А. М. Подоляки*. К.: ТОВ "Арт-технологія", 2015. С. 37–54.
18. Tariq Modood. *Multiculturalism: a civic idea*. Cambridge: Polity Press, 2007. 160 p.
19. Жангожа Р. Мультикультуралізм: pro et contra. К.: ДУ "Інститут всесвітньої історії НАН України", 2016. 208 с.
20. Parekh B. *Rethinking Multiculturalism : Cultural Diversity and Political Theory*. London: MacMillan, 2000. 344 p.
21. Ляпіна Л. А. Рівноправний діалог культур як основа сучасного суспільства: мультикультурний проект Бхікху Парекха. *Український соціум*. 2015. № 4 (55). С. 46–53.
22. Ляпіна Л. А. Мультикультуралізм як соціокультурний феномен сучасності : амбівалентність підходів. *International scientific and practical conference world science*. 2018. № 4 (32), Vol. 9. С. 11–15.
23. Колодій А. Американська доктрина мультикультуралізму і етнонаціональний розвиток України. *Агора*. Вип. 6: *Україна і США: взаємодія у галузі політики, економіки, культури і науки*. 2008. С. 5–14.
24. Корнат Л. Я. Перспективи застосування теорії інтегруючого мультикультуралізму при виробленні концептуальних підходів до управління етнокультурною різноманітністю в Україні. *Аспекти публічного управління*. 2015. № 7/8. С. 11–20.

REFERENCES

1. Benhabib, S. (2002). *The Claims of Culture: Equality and Diversity in the Global Era*. Princeton; Oxford: Princeton University Press.
2. Bommes, M. (2006). Migration and Migration Research in Germany. In: Ellie Vasta, Vasoodeven Vuddamalay. *International Migration and the Social Sciences. Confronting National Experiences in Australia, France and Germany*. Basingstoke, UK: Palgrave Macmillan. S. 143-221. DOI: https://doi.org/10.1057/9780230505841_4.
3. Glazer, N. (1997). *We are Multiculturalists Now*. Cambridge, MA: Harvard Univ. Press.
4. Kymlicka, W. (1995). *Multicultural Citizenship: a Liberal Theory of Minority Rights*. Oxford: Oxford University Press.
5. Kukathas, Ch. (2003). *The Liberal Archipelago. A Theory of Diversity and Freedom*. Oxford: Oxford University Press.
6. Nazarov, V. L. (2015). *Teoriya i praktika mul'tikul'turalizma v stranah Zapada* [Theory and practice of multiculturalism in Western countries]. Ekaterinburg: Izd-vo Ural. un-ta (in Russ.).
7. Mykhailych, O. V. (2015). Analiz teoretychnykh pidkhodiv doslidzhennia multykulturalizmu u sotsiologii [An analysis of theoretical approaches to the study of multiculturalism in sociology]. In: Podoliaka, A. M. (Red.). *Multykulturalizm yak sotsialno-pravove yavyshe: vyklyky hlobalizovanoho svitu*. Kyiv: TOV "Art-tekhnohiiia". 55–65 (in Ukr.).
8. Lihomanova, L. F., & Mel'nik, E. YU. (2008). Mul'tikul'turalizm kak gosudarstvennaya politika na federal'nom urovne (kanadskij opyt) [Multiculturalism as a state policy at the federal level (Canadian experience)]. *Upravlencheskoe konsul'tirovanie*, (4). 50–61 (in Russ.).

9. Popov, A. V. (2013). Mul'tikul'turalizm i nacional'naya identichnost' v kontekste sovremennosti [Multiculturalism and national identity in the context of modernity]. *Trudy Sankt-Peterburgskogo gosudarstvennogo universiteta kul'tury i iskusstv*, (199). 73–84 (in Russ.).
10. Kholodova, O. A. (2011). Pidkhody do intehratsii imigrantiv–musulman : nimetska ta brytanska modeli [Approaches to the integration of Muslim immigrants: German and British models]. *Hileia*, (47). 765–770 (in Ukr.).
11. Kozlovets, M. A., & Mykhailova, M. O. (2010). Multykulturalizm i problema yednosti suspilstva [Multiculturalism and the problem of unity of society]. In: *XX stolittia – etnonatsionalnyi vymir ta problemy Holokostu*: zb. nauk. prats za mater. mizhnar. nauk.-prakt. konferentsii (Zhytomyr, 22–23 zhovtnia 2010 r.). 464–472 (in Ukr.).
12. Veretevskaia, A. V. (2011). Problemy evropejskogo mul'tikul'turalizma [Problems of European Multiculturalism]. *Sravnitel'naya politika*, (3). 114–121 (in Russ.).
13. Khalilova-Chuvaieva, Yu. O., & Bubnov, I. V. (2013). Yevropeiska polityka multykulturalizmu i kryza natsionalnoi identychnosti: politychnyi aspekt [European Policy of Multiculturalism and the Crisis of National Identity: The Political Aspect]. *Visnyk DonNUET*, (2). 66–77 (in Ukr.).
14. Barry, B. (2001). *Culture and Equality: An Egalitarian Critique of Multiculturalism*. Cambridge: Polity Press.
15. Kuropyatnik, A. I. (2000). *Mul'tikul'turalizm: problemy social'noj stabil'nosti polietnicheskikh obshchestv* [Multiculturalism: problems of social stability of polyethnic societies]. St. Petersburg: Izd-vo SPbGU (in Russ.).
16. Karlova, V. (2011). Multykulturalizm yak polityko-ideolohichna doktryna: problemy ta vyklyky [Multiculturalism as a political and ideological doctrine: Issues and Challenges]. *Zb. nauk. pr. NADU*, (1). 209–220 (in Ukr.).
17. Pecheranskyi, I. P. (2015). Multykulturalna spravedyvist yak problema ta polityko-filosofskyi dyskurs [Multicultural justice as a problem and political and philosophical discourse]. In: Podoliaka, A. M. (Red.). *Multykulturalizm yak sotsialno-pravove yavyshe: vyklyky hlobalizovanoho svitu*. Kyiv: TOV "Art-tekhnohiiia". 37–54 (in Ukr.).
18. Modood, Tariq (2007). *Multiculturalism: a civic idea*. Cambridge: Polity Press, 2007.
19. Zhanhozha, R. (2016). *Multykulturalizm: pro et contra* [Multiculturalism: pro et contra]. Kyiv: DU "Instytut vsesvitnoi istorii NAN Ukrainy" (in Ukr.).
20. Parekh, B. (2000). *Rethinking Multiculturalism: Cultural Diversity and Political Theory*. London: MacMillan.
21. Liapina, L. A. (2015). Rivnopravnyi dialoh kultur yak osnova suchasnoho suspilstva: multykulturnyi proekt Bkhikhhu Parekha [Equal Dialogue of Cultures as the Basis of Contemporary Society: Multicultural Project of Bhikhu Parekh]. *Ukrainskyi sotsium*, (4). 46–53 (in Ukr.).
22. Liapina, L. A. (2018). Multykulturalizm yak sotsiokulturnyi fenomen suchasnosti: ambivalentnist pidkhodiv [Multiculturalism as a sociocultural phenomenon of the present: ambivalence of approaches]. *International scientific and practical conference world science*, 4(9). 11–15 (in Ukr.).
23. Kolodii, A. (2008). Amerykanska doktryna multykulturalizmu i etnonatsionalnyi rozvytok Ukrainy [American doctrine of multiculturalism and ethno-national development of Ukraine]. *Ahora. Ukraina i SShA: vzaiemodiia u haluzi polityky, ekonomiky, kultury i nauky*. (6). 5–14 (in Ukr.).
24. Kornat, L. Ya. (2015). Perspektyvy zastosuvannia teorii intehruiuchoho multykulturalizmu pry vyroblenni kontseptualnykh pidkhodiv do upravlinnia etnokulturnoiu riznomanitnistiu v Ukraini [Prospects for the application of the theory of integrational multiculturalism in the development of conceptual approaches to the management of ethno-cultural diversity in Ukraine]. *Aspekty publichnoho upravlinnia*, (7/8). 11–20 (in Ukr.).

ІНФОРМАЦІЯ ПРО СТАТТЮ (ARTICLE INFO)

Published in:

Форум права: 56 pp. 6–12.

Related identifiers:

10.5281/zenodo.3240906

http://forumprava.pp.ua/files/006-012-2019-3-FP-Voloshenyuk_3.pdf
http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index.htm_2019_3_3.pdf
License (for files):

Creative Commons Attribution 4.0 International

Received: 04.06.2019

Accepted: 20.06.2019

Published: 25.06.2019

Cite as:
Волошенко, О. В. (2019). Переваги і недоліки політики мультикультуралізму. Форум Права, 56(3). 6–12. DOI: <http://doi.org/10.5281/zenodo.3240906>.

 Voloshenyuk, O. V. (2019). Perevahy i nedoliky polityky mul'tykul'turalizmu [The advantages and disadvantages of multiculturalism politics]. *Forum Prava*, 56(3). 6–12. DOI: <http://doi.org/10.5281/zenodo.3240906>.